

теріалом; особливості засвоєння навчального матеріалу; види навчальної діяльності; – для студента найважливіше – оцінити свої можливості, здібності, перспективи, інтереси, зусилля, яких він хоче докласти для вивчення того чи іншого матеріалу або щоб досягти запланованого результату.

Результати руху за освітньою траєкторією можна перевіряти, орієнтуючись на створений студентами продукт; отримані знання, які реалізуються в уміннях оперувати ними в стандартній або творчій ситуації, зазначаючи формування різного виду умінь – розумових, комунікативних, пізнавальних тощо. Крім того, потрібний постійний зворотний зв'язок, що дозволяє не лише коригувати рух студента за траєкторіями (а іноді й саму траєкторію), але й оцінювати його просування.

Сам студент вибирає або разом із викладачем обмірковує способи, види діяльності, форми контролю, тобто програмує свою освітню діяльність.

У результаті індивідуального освітнього руху кожен студент пропонує ідеї, розробляє моделі у зв'язку з матеріалом, що вивчається. Цього вимагає принцип продуктивності навчання – провідний принцип особистісно зорієнтованого навчання.

Висновки із проведеного дослідження. Побудова індивідуальної освітньої траєкторії в навчальній діяльності майбутніх учителів засобами педагогіки співробіт-

ництва – це суттєвий внесок у підготовку сучасного вмотивованого фахівця Нової української школи. Цей напрям науково-дослідницької діяльності взаємозбагачує викладача вищої педагогічної школи та її випускників, розкриває перспективи для формування майстрів педагогічної справи.

Подальшого дослідження потребує кваліфікована підготовка майбутніх фахівців початкової школи до побудови освітньої траєкторії дитини засобами педагогіки партнерства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Демчук Ю. Індивідуальна освітня траєкторія як фактор професійного самовизначення обдарованих учнів. URL: http://ndcsoippo.at.ua/_fr/0/Demchuk.pdf.
2. Каньковський І. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця. Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2013. Вип. 4. С. 62–65.
3. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей». URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>.
4. Коростіянець Т. Індивідуальна освітня траєкторія – освітня програма студента. Збірник наукових праць. Суми: ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2013. С. 52–61.
5. Тарапака Н. Взаємодія вчителя й учня в навчально-виховному процесі. Управління школою. 2010. № 16. С. 4–8.
6. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. К.: Либідь, 1997. 375 с.

УДК 378147:811.111+316.733

ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В РЕГУЛЯРНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Калінін В.С., к. пед. н., доцент,
завідувач лабораторії впровадження освітніх інновацій
КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради

У статті описується створення інклюзивно-ресурсного центру для дітей з особливими освітніми потребами в Житомирській області. Стаття містить характеристику цілей, принципів і структури таких центрів. Автор ділиться досвідом створення інклюзивно-ресурсних центрів і дає практичні рекомендації.

Ключові слова: інклюзивна освіта, діти зі спеціальними освітніми потребами, інклюзивно-ресурсні центри, цільові групи.

Стаття представляє собою описання опыта организации инклюзивно-ресурсных центров в Житомирской области. В ней содержится характеристика целей, принципов и структуры данных центров. Автор делится опытом создания таких центров и предлагает практические рекомендации.

Ключевые слова: инклюзивное образование, дети со специальными образовательными потребностями, инклюзивно-ресурсные центры.

Kalinin V.O. RESOURCE CENTRES FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS AS A MEANS OF INTERGRATING THEM INTO A REGULAR EDUCATIONAL PROCESS

The article in question deals with the description of setting up resource centres for children with special educational needs in Zhytomyr region. It contains characteristics of aims, principles and a structure of such centres. The author of the article shows his experience of setting up such centres and gives practical recommendations.

Key words: *inclusive education, special educational needs, resource centres for studies on inclusive education.*

Постановка проблеми. Рівень цивілізованості суспільства багато в чому визначається його ставленням до маргінальної групи населення, зокрема до дітей з обмеженими функціональними можливостями. Тривалий час основним інститутом виховання дітей з обмеженими можливостями вважалися спеціальні школи, які мали й мають певні недоліки, головними серед яких є проблеми здобуття подальшої освіти та адаптації в соціумі здорових людей. На усунення цих недоліків спрямована інклюзивна форма освіти, яка певною мірою віддзеркалює цивілізаційний рівень суспільства й запроваджена та успішно функціонує в багатьох країнах світу. Серед країн із найбільш досконалим і розвиненим законодавством у галузі інклюзивної освіти найчастіше називають Канаду, Кіпр, Данію, ПАР, Іспанію, Бельгію, Швецію, Велику Британію, США. Наприклад, в Італії законодавство підтримує інклюзивну освіту з 1971 року. До того ж акцент зроблено не на навчання, а на соціалізації. У результаті діти з обмеженими можливостями здоров'я стають повноцінними членами суспільства. У Фламандській частині Бельгії давно діє добре розвинена система спеціалізованих шкіл, фахівці яких супроводжують дітей з особливими потребами під час інтеграційних процесів у загальноосвітніх школах. У цих і багатьох інших країнах інклюзивна освіта існує вже 30–40 років.

У нашій країні інтеграційні процеси розпочалися з 90-х років минулого століття, але лише через п'ять років після ухвалення Закону «Про внесення змін до Закону України «Про загальну середню освіту» від 6 липня 2010 року закріплено право на інклюзію в системі загальної середньої освіти, що дало стимул для її успішного впровадження. За підтримки благодійного фонду президента України П. Порошенка Житомирська область у 2017 році також приєдналася до проекту впровадження інклюзивної освіти в Україні з метою створення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами в системі загальної середньої освіти Житомирщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної літератури та законодавчих документів показав, що в

Україні на цьому шляху зроблено багато, зокрема прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про освіту щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» від 23 травня 2017 року № 2053-VIII, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 545 затверджено Положення «Про інклюзивно-ресурсний центр» тощо. Усе це дало підстави для створення нових умов навчання дітей і молоді з особливими освітніми потребами. Крім того, наукові дослідження останніх років Н. Заєркової, А. Колупаєвої, Я. Мудрого, А. Третяка свідчать, що вчені та педагоги України шукають нові підходи до навчання таких дітей в умовах інклюзивної освіти.

Постановка завдання. Метою статті є спроба показати можливі шляхи створення інклюзивно-ресурсного центру для дітей з особливими освітніми потребами в Житомирській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Учені розглядають інклюзію як процес визнання й реагування на різноманітність потреб усіх тих, хто навчається, та передбачає їхню активну участь у процесі отримання знань у культурному й суспільному житті. Вона вимагає змін і модифікації змісту, підходів, структури і стратегії освіти з урахуванням потреб усіх дітей, керуючись переконаністю, що системи загальної освіти зобов'язані навчати цих дітей. Тому слідом за А. Колупаєвою під інклюзивним навчанням ми розуміємо «гнучку, індивідуалізовану систему навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школами за місцем проживання, у якій навчання відбувається за індивідуальним навчальним планом і забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом» [3, с. 130–131]. Отже, в основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами. Така освіта особливо підкреслює надання можливостей для рівної участі дітей з інвалідністю (фізичною, соціальною й емоційною) в загальній системі здобування освіти, для індивідуально-

го вибору та отримання спеціальних послуг і пристосувань для тих, кому це необхідно. Це глобальний суспільний процес, який потребує готовності суспільства й держави переосмислити систему ставлення до інвалідів з метою реалізації їхніх прав на надання рівних з іншими можливостей у різних галузях, включаючи освіту. Не випадково проблема інтеграції в соціум таких дітей має комплексний, мультидисциплінарний характер і є предметом дослідження різних наук: соціальної і спеціальної психології, соціальної й корекційної педагогіки, дефектології, методик викладання окремих предметів. Різні проблеми цього питання відображено в роботах вітчизняних і зарубіжних учених: Н. Андрійчук, А. Заєркової, А. Колупаєвої, Я. Мудрого, Н. Щерби, V. Birkett, S. Brown, D. Fulton, D. Mitchel та інших.

Однією з найбільш ефективних форм інклюзивної освіти, на наш погляд, є створення в структурі місцевого самоврядування інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), які повинні не тільки забезпечити комплексне психолого-педагогічне оцінювання розвитку дитини, консультування батьків і педагогів щодо особливостей інклюзивної освіти, надання психологічної допомоги дітям із особливими потребами, інформаційно-просвітницьку діяльність, а й змінити погляди суспільства на людей з особливими потребами, у тому числі й на людей з інвалідністю, які все більше вважаються активними членами суспільства й можуть робити внесок у його розвиток за умови надання їм додаткової підтримки. Тому загальна мета діяльності ресурсних центрів – виявляти та координувати цю підтримку.

З огляду на викладене, такий центр має:

- 1) проводити комплексне психолого-педагогічне оцінювання розвитку дитини;
- 2) надавати психолого-педагогічну допомогу;
- 3) забезпечувати системне кваліфікаційне супроводження.

У 2017 році в Житомирській області започаткований проект «Створення інклюзивно-освітнього середовища області», метою якого стало забезпечення в Житомирській області десятима інклюзивно-ресурсними центрами реалізації механізму включення дітей із сільської місцевості з особливими освітніми потребами в освітній простір дошкільної, загальної середньої освіти та забезпечення їх рівного доступу до якісної освіти.

Інклюзивно-ресурсні центри, які створюються в області, будуються на основі принципів інклюзивної освіти, а саме:

- повага до індивідуальних особливостей дітей і сприйняття їх. Цінність кожної

дитини не залежить від її здібностей і досягнень, кожна дитина здатна відчувати й думати та має право на спілкування й на те, щоб бути почутою;

- дотримання найкращих інтересів дитини, задоволення її індивідуальних освітніх потреб, надання можливостей для всебічного розвитку її інтересів і здібностей;

- недопущення дискримінації та порушення прав дитини. Усі діти потребують підтримки й дружби ровесників, тому справжня освіта повинна здійснюватися тільки в контексті реальних взаємин;

- визнання спроможності до навчання кожної дитини, необхідності створення центром відповідних для цього умов. Пропоновані дітям завдання, форми та методи роботи на уроці мають відповідати здібностям дитині, що допоможе їй подолати потенційний бар'єр в навчанні;

- співпраця педагогів, батьків і спеціалістів у навчанні й вихованні дітей. Вони повинні стати рівноправними партнерами та першими вчителями для таких учнів;

- адаптація освітніх програм і навчального середовища до потреб учнів, які відрізняються своїми навчальними можливостями;

- доступність освітніх послуг з раннього віку (від 2 років до 18), здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, а також професійно-технічної освіти в навчальних закладах цього типу.

Ураховуючи суспільну значущість проблеми, фіксуючи збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами, в ході обстежень, які проводилися в містах, районах та ОТГ області, прийнято рішення щодо підготовки проекту стосовно створення в Житомирській області мережі інклюзивно-ресурсних центрів.

Важливим кроком у створенні інклюзивно-ресурсних центрів є підготовчий етап, на якому необхідно:

- попередньо визначити кількість дітей з особливими потребами в регіоні (по районах і закладах освіти), динаміку її зміни;

- вивчити досвід роботи фахівців у галузі інклюзивної освіти, методичне та матеріально-технічне забезпечення;

- визначити територіальне розташування центрів, їх санітарно-технічний стан;

- сформулювати перелік обладнання й технічних засобів, які відповідають вимогам, та орієнтованої мережі органів та інституцій, що взаємодіють у галузі інклюзивної освіти;

- підібрати кадровий склад фахівців.

Наш досвід показав, що для виконання завдань цього етапу необхідно створити різні цільові групи за такими напрямками:

1) **цільова група «Діти з особливими освітніми потребами», їхні батьки та опікуни**, які здатні надати кваліфіковану допомогу дітям, сприяти ефективному створенню мікроклімату і сприятливих умов для навчання в інклюзивно-ресурсних центрах;

2) **цільова група «Фахівці»**, яка відповідає за матеріально технічне та методичне забезпечення роботи центру. Саме вони підбирають приміщення, пристосовані для дітей з особливими освітніми потребами, облаштовують кабінети: кабінет директора центру, вчителя-логопеда та інших фахівців, технічні приміщення тощо, забезпечують надання індивідуальної психолого-педагогічної допомоги, організують проведення групових психолого-педагогічних занять, занять з лікувальної фізкультури, проведення спільних засідань фахівців центру;

3) **цільова група «Бенефіціари»** – органи місцевого самоврядування та органи управління освітою, що мають дієву інституцію для організації інклюзивно-ресурсних центрів в області.

Ми впевнені, що спільна робота всіх цільових груп дасть змогу своєчасно створити мережу інклюзивно-ресурсних центрів у Житомирській області. Утілення проекту передбачає економічну вигоду для всіх її учасників:

– для закладів дошкільної та середньої освіти, які не будуть витрачати власний ресурс на оплату праці фахівців і реалізацію тих функцій, що здійснюватимуть інклюзивно-ресурсні центри;

– для органів місцевого самоврядування, які отримують додатковий матеріально-технічний ресурс для покращення стану інклюзивної освіти без використання власних коштів;

– для фахівців, які отримують професійні послуги у дошкільній, середній і професійній освіті з логопедії, психології, дефектології, лікувальної фізкультури.

Але основними отримувачами вигоди від реалізації цього проекту будуть діти з особливими освітніми потребами, їхні батьки, опікуни, що проживають на території області, педагогічні працівники та інші фахівці, які задіяні в наданні інклюзивної освіти й

медико-психологічної допомоги дітям, інші представники, на яких поширюватимуться результати проекту. Дія проекту матиме вплив на всі території регіону.

Висновки з проведеного дослідження. Очікується, що створення десяти інклюзивно-ресурсних центрів на території Житомирської області дасть змогу підняти на більш високий професійний рівень роботу з дітьми, які мають особливі освітні потреби; скоординує діяльність усіх органів та інституцій, що задіяні в галузі інклюзивної освіти. Крім того, такі центри будуть сприяти ефективному наданню консультативно-психологічної допомоги та проведенню інформаційно-просвітницької діяльності з батьками (або законними представниками) дітей з особливими освітніми потребами й залученими фахівцями стосовно формування позитивної мотивації щодо особистісного розвитку таких дітей шляхом проведення конференцій, семінарів, тренінгів, майстер-класів тощо, що, у свою чергу, забезпечить право дітей з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, сприятиме їхній адаптації й самоактуалізації в умовах навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заєркова А.О., Трейтяк А.О. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків. Київ, 2016. 68 с.
2. Ратнер Ф.Л., Юсупова А.Ю. Интегрированное обучение детей с ограниченными возможностями в обществе здоровых детей. Москва: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006.
3. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: Самміт-Книга, 2009. 272 с.
4. Мудрий Я.С. Інтеграція дітей з вадами зору у соціальне середовище загальноосвітньої школи. Кив, 2009. С. 1451–160.
5. Mitchell D. What really works in Special and Inclusive education: Using Evidence-Based teaching Strategies. Roultedose, 2007. 126 p.
6. Birkett V. How to Support and Teach children with Special Educational; Needs. L.DA, 2003. 111 p.
7. Brown S., Vahid B. 50 Tips for Working with Children with Special Educational Needs. Routledge, 1998. 264 p.
8. Fulton D. The SEN's Handbook for Trainee Teachers NQTs and Teaching Assistants. NASEN, 2006.